

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IV kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM 10-174-04

Druk nr 3393

Warszawa, 27 października 2004 r.

Pan
Józef Oleksy
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy

**- o postępowaniu wobec dłużników
alimentacyjnych oraz o zmianie
niektórych innych ustaw**

z prośbą o jego skierowanie do Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektów ustaw związanych z rządowym „Programem uporządkowania i ograniczenia wydatków publicznych”.

W załączeniu przedstawiam także opinię dotyczącą zgodności proponowanych regulacji z prawem Unii Europejskiej.

Ponadto uprzejmie informuję, że do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Polityki Społecznej.

Z szacunkiem

(-) Marek Belka

U S T A W A

z dnia

o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁾

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Ustawa określa zasady postępowania wobec osób zobowiązanych do świadczenia alimentacyjnego na podstawie tytułu wykonawczego, jeżeli egzekucja prowadzona przez komornika sądowego jest bezskuteczna.

Art. 2. ~~W~~ ~~tekście~~ w ustawie jest mowa o:

- 1) dłużniku alimentacyjnym – oznacza to osobę zobowiązaną do świadczenia alimentacyjnego na podstawie tytułu wykonawczego, wobec której egzekucja jest bezskuteczna;
- 2) bezskuteczności egzekucji – oznacza to egzekucję, w wyniku której nie wyegzekwowano całości należności z tytułu świadczeń alimentacyjnych, jak również egzekucję, w wyniku której wyegzekwowane należności z tytułu świadczeń alimentacyjnych za okres trzech ostatnich miesięcy egzekucji nie przekraczają 30% należności wymagalnych za ten okres;
- 3) organie właściwym – oznacza to wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania dłużnika alimentacyjnego;

- 4) wywiadzie środowiskowym – oznacza rodzinny wywiad środowiskowy, o którym mowa w przepisach o pomocy społecznej.

Rozdział 2

Zasady postępowania wobec dłużników alimentacyjnych

Art. 3. 1. W przypadku bezskutecznej egzekucji świadczenia alimentacyjnego, komornik sądowy prowadzący postępowanie jest zobowiązany, na wniosek wierzyciela, do poinformowania organu właściwego o stanie egzekucji i przyczynach jej bezskuteczności.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, organ właściwy przekazuje komornikowi sądowemu wszelkie informacje istotne dla skuteczności egzekucji.

Art. 4. 1. W sytuacji określonej w art. 3 ust. 1 ośrodek pomocy społecznej, na wniosek organu właściwego, przeprowadza wywiad środowiskowy u dłużnika alimentacyjnego.

2. W przypadku gdy dłużnik alimentacyjny nie może wywiązać się ze swych zobowiązań z powodu braku zatrudnienia, organ właściwy występuje z wnioskiem do starosty o skierowanie dłużnika do prac organizowanych na zasadach robót publicznych, określonych w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

3. W przypadku odmowy podjęcia prac, o których mowa w ust. 2, lub uporczywego uchylania się od nich, organ właściwy może skierować zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa określonego w art. 209 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.²⁾).

Art. 5. 1. Organ właściwy, w przypadku złożenia zawiadomienia, o którym mowa w art. 4 ust. 3, może wytoczyć, za zgodą wierzyciela, powództwo przeciwko osobom zobowiązanym w dalszej kolejności na podstawie art. 132 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.³⁾).

2. W postępowaniu przed sądem stosuje się odpowiednio przepisy o udziale prokuratora w postępowaniu cywilnym.

Art. 6. Organ właściwy może przyznać pomoc materialną osobie uprawnionej do świadczenia alimentacyjnego na podstawie tytułu wykonawczego, którego egzekucja jest bezskuteczna.

2. Realizacja pomocy materialnej, o której mowa w ust. 1, jest zadaniem własnym gminy dotowanym z budżetu państwa.

3. Organ właściwy może upoważnić kierownika ośrodka pomocy społecznej do realizacji pomocy materialnej i wydawania decyzji.

4. Warunki przyznawania pomocy określi rada gminy w drodze uchwały.

Rozdział 3

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 7. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 269, z późn. zm.⁴⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 920 otrzymuje brzmienie:

„Art. 920. Przepisy działu niniejszego stosuje się odpowiednio do egzekucji prowadzonej z urzędu, a także egzekucji alimentów.

§ 2. W razie egzekucji alimentów sąd prowadzi postępowanie o wyjawienie majątku, także na wniosek komornika.”;

2) w art. 1081 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Jeżeli egzekucja dotyczy alimentów lub renty mającej charakter alimentów, wierzyciel, kierując wniosek o wszczęcie egzekucji nie ma obowiązku wskazywać sposobu egzekucji, ani majątku dłużnika, z którego ma być

prowadzona. W takim wypadku uważa się, że wniosek dotyczy wszystkich dopuszczalnych sposobów egzekucji, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości. Wniosek o wszczęcie egzekucji można zgłosić również do komornika sądu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wierzyciela.

- §1. Komornik ten jest obowiązany zawiadomić o wszczęciu egzekucji komornika sądu ogólnej właściwości dłużnika. Komornik zawiadomiony zażąda przekazania mu sprawy wraz ze ściągniętymi kwotami, jeżeli wskutek dalszych zajęć suma uzyskana ze wszystkich egzekucji nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich wierzycieli. Jeżeli dokonane zostało zajęcie wynagrodzenia za pracę lub wierzytelności, równocześnie z przekazaniem sprawy komornik zawiadamia pracodawcę, dłużnika, względnie wierzyciela zajętej wierzytelności, że dalszych wpłat należy dokonywać komornikowi, któremu sprawę przekazano.”;
- 3) w art. 1083 § 2 otrzymuje brzmienie:
- „§ 2. Wierzytelności z rachunku bankowego podlegają egzekucji na zaspokojenie alimentów w pełnej wysokości.”;
- 4) art. 1086 otrzymuje brzmienie:
- „Art. 1086. Komornik obowiązany jest z urzędu przeprowadzić czynności w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika oraz jego miejsca zamieszkania. Jeżeli środki te okażą się bezskuteczne, organy Policji przeprowadzą na wniosek komornika czynności w celu ustalenia miejsca zamieszkania i miejsca pracy dłużnika.

§2. Czynności, o których mowa w § 1, powinny być przeprowadzone okresowo w odstępach nie dłuższych niż 6 miesięcy.

§ 3. Jeżeli w wyniku czynności, o których mowa w § 1, nie zostaną ustalone dochody dłużnika ani jego majątek, komornik składa wniosek do sądu o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku.

§ 4. W razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 12 miesięcy, komornik z urzędu składa wniosek do Krajowego Rejestru Sądowego o wpis dłużnika do rejestru dłużników niewypłacalnych. Wniosek komornika nie podlega opłacie sądowej.

§ 5. Bezskuteczność egzekucji nie stanowi podstawy umorzenia postępowania. Przepisu art. 823 nie stosuje się.”.

Art. 8. W ustawie z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209, z późn zm.⁵⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 55 po pkt 4 kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) dłużników, o których mowa w art. 1086 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego.”;

2) w art. 57 w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) podstawę wpisu wraz z sygnaturą akt sprawy upadłościowej lub postępowania o wyjawienie majątku w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym; w sprawie dłużników, którzy nie zaspokoiili wierzycieli oraz w sprawach dłużników, o których mowa w art. 1086 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego – oznaczenie

tytułu wykonawczego i wierzyciela oraz kwotę wierzytelności – w przypadku wierzytelności pieniężnych lub opis wierzytelności – w przypadku wierzytelności niepieniężnych; w przypadku wierzytelności solidarnych ujawnieniu w rejestrze podlega jedynie wierzyciel wnoszący o dokonanie wpisu z oznaczeniem, że jest to wierzytelność wynikająca z zobowiązania solidarnego.”.

Art. 9. W ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887, z późn. zm.⁶⁾) w art. 6 ust. 2b otrzymuje brzmienie:

„2b. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta nie opłaca składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę pobierającą świadczenie pielęgnacyjne, jeżeli w terminie przyznania świadczenia pielęgnacyjnego miała ukończone 50 lat lub więcej i okres ubezpieczenia (składkowy i nieskładkowy) krótszy niż 10 lat, a także za osobę, która podlega obowiązkowi ubezpieczeń z innego tytułu.”.

Art. 10. W ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 228, poz. 2255 oraz z 2004 r. Nr 35, poz. 305, Nr 64, poz. 593 i Nr 192, poz. 1963) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 po ust. 2 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Świadczenia rodzinne przysługują osobom, o których mowa w ust. 2 pkt 1 i 2, jeżeli zamieszkują i przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres co najmniej 1 roku przed złożeniem wniosku oraz przez okres zasiłkowy, w którym otrzymują świadczenia rodzinne.”;

2) w art. 3:

a) w pkt. 1 w lit. c:

– tiret trzynaste otrzymuje brzmienie:

„– dochody członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych z tytułu członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej,”

– tiret piętnaste otrzymuje brzmienie:

„– stypendia określone w przepisach o systemie oświaty, o szkolnictwie wyższym oraz w przepisach o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, a także inne stypendia przyznawane uczniom lub studentom,”

– w tiret dwudziestym trzecim średnik zastępuje się przecinkiem i dodaje się tiret dwudzieste czwarte i dwudzieste piąte w brzmieniu:

„– dochody uzyskiwane za granicą Rzeczypospolitej Polskiej, pomniejszone odpowiednio o zapłacone za granicą Rzeczypospolitej Polskiej: podatek dochodowy oraz składki na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne,

– środki finansowe otrzymywane przez uczestnika warsztatu terapii zajęciowej;”

b) pkt 3 i 4 otrzymują brzmienie:

„3) dochódzie osoby uczącej się albo dziecka pozostającego pod opieką opiekuna prawnego – oznacza to przeciętny miesięczny dochód uzyskany w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy;

4) dziecku – oznacza to dziecko własne, przysposobione, małżonka lub jednego z rodziców pozostających ze sobą w nieformalnym związku oraz dziecko, w którego sprawie toczy się postępowanie o przysposobienie, a także dziecko znajdujące się pod opieką opiekuna prawnego;”

c) pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) emeryturach i rentach – oznacza to emerytury i renty inwalidzkie oraz renty z tytułu niezdolności do pracy, w tym renty szkoleniowe określone w przepisach o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, o ubezpieczeniu społecznym rolników, o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, a także uposażenia w stanie spoczynku określone w przepisach prawa o ustroju sądów powszechnych, przepisach o prokuraturze oraz w przepisach o Sądzie Najwyższym, a także renty szkoleniowe i renty z tytułu niezdolności do pracy określone w przepisach o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, renty z tytułu niezdolności do pracy określone w przepisach o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach, a także renty określone w przepisach o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej;”

d) pkt 13 otrzymuje brzmienie:

„13) osobie uczącej się – oznacza to osobę pełnoletnią uczącą się, niepozostającą na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub z zasądzeniem od rodziców na jej rzecz alimentów, jeżeli wyrok sądu orzekający

alimenty został wydany przed osiągnięciem pełnoletności przez osobę uczącą się;”,

e) pkt 16 otrzymuje brzmienie:

„16) rodzinie – oznacza to odpowiednio następujących członków rodziny: małżonków, rodziców dzieci, opiekuna faktycznego dziecka oraz pozostające na utrzymaniu dzieci w wieku do ukończenia 25 roku życia, a także dziecko, które ukończyło 25 rok życia legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeżeli w związku z tą niepełnosprawnością rodzinie przysługuje świadczenie pielęgnacyjne; do członków rodziny nie zalicza się dziecka pozostającego pod opieką opiekuna prawnego;”,

f) po pkt 16 dodaje się pkt 16a w brzmieniu:

„16a) rodzinie wielodzietnej – oznacza to rodzinę wychowującą troje i więcej dzieci mających prawo do zasiłku rodzinnego;”,

g) pkt 22 otrzymuje brzmienie:

„22) zatrudnieniu lub innej pracy zarobkowej – oznacza to wykonywanie pracy na podstawie stosunku pracy, stosunku służbowego, umowy o pracę nakładczą oraz wykonywanie pracy lub świadczenie usług na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia, umowy o dzieło albo w okresie członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych lub spółdzielni usług rolniczych, a także prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej;”,

h) po pkt 22 kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt 23 w brzmieniu:

„23) utracie dochodu – oznacza to utratę dochodu spowodowaną:

- a) uzyskaniem prawa do urlopu wychowawczego,
- b) utratą prawa do zasiłku dla bezrobotnych,
- c) utratą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z wyłączeniem pracy wykonywanej na podstawie umowy o dzieło,
- d) utratą emerytury lub renty,
- e) wyrejestrowaniem działalności gospodarczej.”;

3) w art. 5:

a) po ust. 4 dodaje się ust. 4a w brzmieniu:

„4a. W przypadku uzyskania przez członka rodziny, osobę uczącą się lub dziecko pozostające pod opieką opiekuna prawnego dochodu, o którym mowa w art. 3 pkt 1, nie występującego w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy, prawo do zasiłku rodzinnego ustala się na podstawie dochodu rodziny, osoby uczącej się lub dziecka powiększonego o uzyskany dochód.”,

b) po ust. 8 dodaje się ust. 8a-8c w brzmieniu:

„8a. ~~U~~stalając dochód rodziny uzyskany z gospodarstwa rolnego do powierzchni gospodarstwa, o której mowa w nakazie płatniczym, nie wlicza się oddanej w dzierżawę, na podstawie umowy dzierżawy zawartej stosownie do przepisów o ~~o~~bezpieczeniu społecznym rolników, części lub całości znajdującego się w posiadaniu rodziny gospodarstwa rolnego, a także gospodarstwa rolnego wniesionego do użytkowania przez rolniczą spółdzielnię produkcyjną.

8b. Ustalając dochód rodziny uzyskany przez dzierżawcę gospodarstwa rolnego oddanego w dzierżawę na zasadach, o których mowa w ust. 8a, dochód uzyskany z gospodarstwa rolnego pomniejsza się o zapłacony czynsz z tytułu dzierżawy.

8c. Ustalając dochód rodziny uzyskany z wydzierżawionego od Agencji Nieruchomości Rolnych gospodarstwa rolnego dochód z gospodarstwa rolnego pomniejsza się o zapłacony czynsz z tytułu dzierżawy.”;

c) po ust. 10 dodaje się ust. 11 w brzmieniu:

„11. W przypadku gdy prawo do świadczeń rodzinnych ustala się na dziecko pozostające pod opieką opiekuna prawnego ustalając dochód uwzględnia się tylko dochód dziecka.”;

4) art. 7 otrzymuje brzmienie:

„Art. 7. Zasilek rodzinny nie przysługuje, jeżeli:

- 1) dziecko lub osoba ucząca się pozostają w związku małżeńskim;
- 2) dziecko zostało umieszczone w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie albo w rodzinie zastępczej;
- 3) osoba ucząca się została umieszczona w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie;
- 4) dziecko lub osoba ucząca się jest uprawniona do zasiłku rodzinnego na własne dziecko;
- 5) osobie samotnie wychowującej dziecko nie zostało zasądzone świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka od rodzica dziecka, chyba że:
 - a) drugi z rodziców dziecka nie żyje,

- b) ojciec dziecka jest nieznany,
 - c) drugi z rodziców dziecka został zwolniony z obowiązku alimentacyjnego.”;
- 5) w art. 8 po pkt 4 dodaje się pkt 4a w brzmieniu:
 - „4a) Wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej;”;
- 6) w art. 11 w ust. 6:
 - a) pkt 1 otrzymuje brzmienie:
 - „1) Wniosek o przyznanie dodatku złożyła po upływie 30 dni od dnia ustania prawa do zasiłku dla bezrobotnych, lub 30 dni od dnia otrzymania decyzji urzędu pracy o ustaniu prawa do zasiłku dla bezrobotnych;”;
 - b) uchyla się pkt 2;
- 7) w art. 12:
 - a) ust. 3 i 4 otrzymują brzmienie:
 - „3. Dodatek przysługuje w wysokości 170,00 zł miesięcznie na dziecko, nie więcej jednak niż 340,00 zł na wszystkie dzieci.
 - 4. W przypadku dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności kwotę dodatku zwiększa się o 80,00 zł na dziecko, nie więcej jednak niż o 160,00 zł na wszystkie dzieci.”;
 - b) uchyla się ust. 5,
 - c) ust. 6 otrzymuje brzmienie:
 - „6. W przypadku zbiegu prawa do dodatków, o których mowa w ust. 1 i w art. 11, przysługuje jeden wybrany dodatek.”;
- 8) po art. 12 dodaje się art. 12a w brzmieniu:

„Art. 12a. Dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej przysługuje matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka.

2. Dodatek przysługuje w wysokości 50,00 zł miesięcznie na trzecie i na następne dzieci uprawnione do zasiłku rodzinnego.”;

9) w art. 14 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Dodatek przysługuje jeden raz w roku, w miesiącu rozpoczęcia roku szkolnego, w wysokości 90,00 zł na dziecko.”;

10) w art. 15 po ust. 2 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Dodatek, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, nie przysługuje w przypadku gdy rodzina nie ponosi wydatków na dojazd dziecka do szkoły.”;

11) w art. 17:

a) ust. 1. otrzymuje brzmienie:

„1. Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki nad dzieckiem przysługuje matce lub ojcu dziecka albo opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli nie podejmuje lub rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad dzieckiem legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami; konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji

i edukacji, albo orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.”,

b) w ust. 5 pkt 2-4 otrzymują brzmienie:

„2) osoba sprawująca opiekę ma prawo do renty socjalnej, zasiłku stałego, świadczenia przedemerytalnego lub emerytury albo renty;

3) osoba wymagająca opieki pozostaje w związku małżeńskim lub została umieszczona w związku z koniecznością kształcenia, rewalidacji lub rehabilitacji, w placówce zapewniającej całodobową opiekę przez co najmniej 5 dni w tygodniu albo w rodzinie zastępczej;

4) osoba w rodzinie ma ustalone prawo do wcześniejszej emerytury na to dziecko lub dodatku do zasiłku rodzinnego, o którym mowa w art. 10.”;

12) w art. 23 w ust. 5 po pkt 4 dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) oświadczenia o dochodach członków rodziny uzyskanych w poprzednim roku kalendarzowym,”;

13) w art. 24 ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Zasiłek rodzinny przysługuje za wrzesień, jeżeli dziecko lub osoba ucząca się legitymujące się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności po ukończeniu nauki w szkole zostały przyjęte, w tym samym roku kalendarzowym, do szkoły wyższej.”;

14) po art. 25 dodaje się art. 25a w brzmieniu:

„Art. 25a. 1. Osoba mająca ustalone na dany okres zasiłkowy prawo do świadczeń rodzinnych, z wyjątkiem zasiłku pielęgnacyjnego, przedkłada, w terminie do ostatniego dnia lutego, oświadczenie o wysokości dochodów członków rodziny uzyskanych w poprzednim roku kalendarzowym.

2. Podmiot realizujący świadczenia rodzinne zawiesza do końca okresu zasiłkowego ich wypłatę, jeżeli wystąpiły zmiany w sytuacji dochodowej rodziny powodujące przekroczenie dochodu rodziny, o którym mowa w art. 5, lub osoba nie złożyła oświadczenia.
3. W przypadku gdy osoba złożyła oświadczenie po terminie i spełnia warunki, o których mowa w art. 5, świadczenia rodzinne wypłaca się od miesiąca następującego po miesiącu, w którym wpłynęło oświadczenie.
4. W celu weryfikacji oświadczeń organ właściwy występuje, do dnia 30 czerwca każdego roku, do urzędu skarbowego o przekazanie zaświadczeń, o których mowa w art. 23 ust. 4 pkt 1, dotyczących dochodów osób wskazanych przez ten organ. Wystąpienie organu właściwego oraz zaświadczenie urzędu skarbowego może mieć formę elektroniczną.
5. Urząd skarbowy przekazuje zaświadczenia nie później niż do 31 lipca danego roku.
6. Organ właściwy nie wymaga od osób ubiegających się o świadczenia rodzinne zaświadczeń, o których mowa w art. 23 ust. 4 pkt 1, jeżeli urząd skarbowy przekazał je w trybie, o którym mowa w ust. 4 i 5.”;

15) art. 26 otrzymuje brzmienie:

„Art. 26. 1. Świadczenia rodzinne wypłaca się nie później niż do ostatniego dnia miesiąca, za który przyznane zostało świadczenie rodzinne.

2. W przypadku złożenia wniosku w sprawie ustalenia prawa do świadczeń rodzinnych po 10 dniu miesiąca, świadczenia rodzinne za dany miesiąc wypłaca się najpóźniej do ostatniego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym złożono wniosek.
3. W przypadku gdy osoba ubiegająca się o świadczenia rodzinne na nowy okres zasiłkowy złoży wniosek wraz z dokumentami do dnia 31 lipca, świadczenia rodzinne przysługujące za miesiąc wrzesień wypłaca się do dnia 30 września.
4. W przypadku gdy osoba ubiegająca się o świadczenia rodzinne na nowy okres zasiłkowy złoży wniosek wraz z dokumentami w okresie od dnia 1 sierpnia do dnia 31 września, świadczenia rodzinne przysługujące za miesiąc wrzesień wypłaca się do dnia 31 października.
5. Wniosek o dodatek, o którym mowa w art. 9, składa się do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia.
6. Podmiot realizujący świadczenia rodzinne jest zobowiązany poinformować osoby ubiegające się o świadczenia rodzinne o terminach składania wniosków, o których mowa w ust. 3 i 4, oraz w art. 24, a także, w terminie do dnia 31 stycznia, o konieczności przedłożenia do końca lutego oświadczenia o dochodzie członków rodziny za poprzedni rok kalendarzowy.”;

16) art. 32 otrzymuje brzmienie:

„Art. 32. Organ właściwy może bez zgody strony zmienić lub uchylić ostateczną decyzję administracyjną, na mocy

której strona nabyła prawo do świadczeń rodzinnych, jeżeli sytuacja rodzinna lub dochodowa rodziny uległa zmianie.

2. W sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.⁷⁾.”;

17) w art. 33 po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:

„2a. Koszty obsługi świadczeń rodzinnych wynoszą 3% wydatków na świadczenia rodzinne.”;

18) w art. 47:

a) w ust. 1 zdanie wstępne otrzymuje brzmienie:

„W okresie od dnia 1 maja 2004 r. do dnia 31 sierpnia 2006 r. wysokość miesięcznego zasiłku rodzinnego wynosi:”,

b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. W okresie od dnia 1 maja 2004 r. do dnia 31 sierpnia 2005 r. prawo do świadczeń rodzinnych ustala się na podstawie dochodu uzyskanego przez rodzinę w roku kalendarzowym 2002.”;

19) po art. 47 dodaje się art. 47a w brzmieniu:

„Art. 47a. 1. W okresie od dnia 1 stycznia 2005 r. do dnia 31 sierpnia 2005 r. dodatek, o którym mowa w art. 12, przysługuje w wysokości 170,00 zł miesięcznie na dziecko, nie więcej jednak niż 510,00 zł na wszystkie dzieci.

2. W przypadku dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, w okresie, o którym mowa w art. 1, kwotę dodatku do zasiłku rodzinnego zwiększa się o 80,00 zł na

dziecko, nie więcej jednak niż 240,00 zł na wszystkie dzieci.

3. Osoba otrzymująca do dnia 31 grudnia 2004 r. dodatek do zasiłku rodzinnego, o którym mowa w art. 12, na więcej niż troje dzieci, zachowuje prawo do tego dodatku na dzieci do dnia 31 sierpnia 2005 r., jeżeli spełnia pozostałe warunki określone w ustawie.
4. W okresie od dnia 1 września 2005 r. do dnia 31 sierpnia 2006 r. dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej przysługuje, w wysokości 50,00 zł miesięcznie, na czwarte i na każde następne dziecko.”;

20) w art. 49:

a) w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) Zasiłek rodzinny, o którym mowa w art. 6, oraz dodatki do zasiłku rodzinnego, o których mowa w art. 9, 13 i 14, a także zasiłki pielęgnacyjne, pracodawcy zatrudniający w dniu 31 lipca 2005 r. co najmniej 20 pracowników – swoim pracownikom w czasie trwania ich zatrudnienia oraz osobom wykonującym pracę na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej.”,

b) po ust. 2 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Świadczenia rodzinne przysługujące danej rodzinie wypłaca jeden podmiot realizujący te świadczenia.”;

21) po art. 56 dodaje się art. 56a w brzmieniu:

„Art. 56a. 1. Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka przysługuje na dziecko urodzone w okresie od dnia 1 kwietnia 2004 r. do dnia 30 kwietnia

2004 r., jeżeli rodzina spełnia warunki określone w ustawie.

2. Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka nie przysługuje, jeżeli przed dniem 1 maja 2004 r. został na dziecko przyznany jednorazowy zasiłek macierzyński, przysługujący na podstawie przepisów o pomocy społecznej lub jednorazowy zasiłek z tytułu urodzenia dziecka przysługujący na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.
3. Osoba ubiegająca się o dodatek, o którym mowa w ust. 1, do wniosku o zasiłek rodzinny dołącza zaświadczenie kierownika ośrodka pomocy społecznej, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania, stwierdzające, że jednorazowy zasiłek macierzyński nie został przyznany lub zaświadczenie właściwego oddziału Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdzające, że jednorazowy zasiłek z tytułu urodzenia dziecka nie został przyznany.”;

22) w art. 59 uchyla się ust. 2;

23) w art. 62:

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Kwoty nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych, zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych, ustalone prawomocną decyzją potrącają:

- 1) ze świadczeń rodzinnych – podmioty realizujące świadczenia rodzinne;
- 2) z emerytury, renty, uposażenia rodzinnego lub renty rodzinnej – podmioty realizujące te świadczenia, na podstawie odrębnych przepisów – jeżeli prawo do

świadczeń rodzinnych ustało lub nie istniało, pod warunkiem że świadczenia rodzinne, zasiłki rodzinne, pielęgnacyjne i wychowawcze były wypłacane łącznie z emeryturą, rentą, uposażeniem rodzinnym lub rentą rodzinną;

3) w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji – w pozostałych przypadkach.”,

b) po ust. 3 dodaje się ust. 4 w brzmieniu:

„4. Organ właściwy prowadzi postępowanie w sprawie nienależnie pobranych zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych na podstawie ustawy.”;

24) w art. 69:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu podlegają przekazaniu na dochody budżetu państwa. Środki te przeznacza się na realizację pomocy materialnej, o której mowa w przepisach o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw.”,

b) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Podziału środków, o których mowa w ust. 1, na poszczególne gminy dokonuje, w porozumieniu z wojewodami i Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego, minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, uwzględniając w szczególności liczbę mieszkańców gminy.”;

25) w art. 72 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) art. 6 ust. 2, który wchodzi w życie z dniem 1 września 2006 r.”.

Rozdział 4

Przepisy końcowe

Art. 11. Osoba otrzymująca do dnia 30 kwietnia 2004 r. zasiłek wychowawczy, jeżeli pozostawała w zatrudnieniu bezpośrednio przed uzyskaniem prawa do urlopu wychowawczego przez okres krótszy niż 6 miesięcy, nabywa prawo do dodatku z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, o którym mowa w art. 10 niniejszej ustawy, jeżeli spełnia warunki określone w tej ustawie.

Art. 12. Organ właściwy, po dniu wejścia w życie ustawy, przyznaje i wypłaca świadczenia rodzinne osobie ubiegającej się o dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej. Przepis art. 20 i 50 ustawy, o której mowa w art. 10 niniejszej ustawy, stosuje się odpowiednio.

Art. 13. Minister właściwy do spraw finansów publicznych, na wniosek ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, dokona przeniesienia między częściami i paragrafami zawartymi w ustawie budżetowej na rok 2005 i 2006 planowanych wydatków przeznaczonych na finansowanie świadczeń rodzinnych wraz z kosztami obsługi oraz składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz na ubezpieczenie zdrowotne.

Art. 14. Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie ustawy, o której mowa w art. 10 niniejszej ustawy, zachowują moc do czasu wydania nowych przepisów wykonawczych.

Art. 15. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2005 r., z wyjątkiem:

- 1) art. 10 pkt 1, pkt 2 lit. a, b, d, e, g, h, pkt 3-5, 7, 10-14, 18, 20, 22, 25 oraz art. 9, 11 i 12, które wchodzi w życie z dniem 1 września 2005 r.;
- 2) art. 10 pkt 21, który wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 1 maja 2004 r.;
- 3) art. 10 pkt 2 lit. f i pkt 8, które wchodzi w życie z dniem 1 września 2006 r.;
- 4) art. 7 pkt 4, który wchodzi w życie z dniem 6 lutego 2005 r.

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, ustawę z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, ustawę z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych.

²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 128, poz. 840, z 1999 r. Nr 64, poz. 729 i Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 48, poz. 548, Nr 93, poz. 1027 i Nr 116, poz. 216, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 121, poz. 1142, Nr 79, poz. 1750, Nr 199, poz. 1935 i Nr 228, poz. 2255 oraz z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 99, poz. 626 i Nr 93, poz. 889.

³⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1986 r. Nr 36, poz. 180, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1998 r. Nr 117, poz. 57, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 122, poz. 1322, z 2001 r. Nr 128, poz. 1403, z 2003 r. Nr 83, poz. 772 i Nr 130, poz. 1188 oraz z 2004 r. Nr 162, poz. 1691.

⁴⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1965 r. Nr 15, poz. 113, z 1974 r. Nr 27, poz. 157 i Nr 39, poz. 231, z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1982 r. Nr 11, poz. 82 i Nr 30, poz. 210, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1984 r. Nr 45, poz. 241 i 242, z 1985 r. Nr 20, poz. 86, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 4, poz. 21 i Nr 33, poz. 175, z 1990 r. Nr 14, poz. 88, Nr 34, poz. 198, Nr 53, poz. 306, Nr 55, poz. 318 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 22, poz. 92 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 12, poz. 53, z 1994 r. Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 24, poz. 110, Nr 43, poz. 189, Nr 33, poz. 350 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 270, Nr 54, poz. 348, Nr 75, poz. 71, Nr 102, poz. 643, Nr 117, poz. 752, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 133, poz. 882, Nr 39, poz. 934, Nr 140, poz. 940 i Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 269 i 271, Nr 48, poz. 552 i 554, Nr 55, poz. 665, Nr 73, poz. 852, Nr 94, poz. 1037, Nr 114, poz. 1191 i 1193 i Nr 122, poz. 314, 1319 i

-
- 1322, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 49, poz. 508, Nr 63, poz. 635, Nr 98, poz. 1069, 1070 i 1071, Nr 123, poz. 1353, Nr 125, poz. 1368 i Nr 138, poz. 1546, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 26, poz. 265, Nr 74, poz. 676, Nr 84, poz. 764, Nr 126, poz. 1069 i 1070, Nr 129, poz. 1102, Nr 153, poz. 1271, Nr 219, poz. 1849 i Nr 240, poz. 2058, z 2003 r. Nr 41, poz. 360, Nr 42, poz. 363, Nr 60, poz. 535, Nr 109, poz. 1035, Nr 119, poz. 1121, Nr 130, poz. 1188, Nr 139, poz. 1323, Nr 199, poz. 1939 i Nr 228, poz. 2255 oraz z 2004 r. Nr 9, poz. 75, Nr 11, poz. 101, Nr 68, poz. 623, Nr 91, poz. 871, Nr 93, poz. 891, Nr 121, poz. 1264, Nr 162, poz. 1691, Nr 169, poz. 1783, Nr 172, poz. 1804 i Nr 210, poz. 2135.
- ⁵⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2001 r. Nr 110, poz. 1189, z 2002 r. Nr 1, poz. 2 i Nr 113, poz. 984, z 2003 r. Nr 49, poz. 408, Nr 60, poz. 1335, Nr 96, poz. 874, Nr 217, poz. 2125, Nr 228, poz. 2256 i Nr 229, poz. 2276 oraz z 2004 r. Nr 96, poz. 959 i Nr 173, poz. 1808.
- ⁶⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1118 i 1126, z 1999 r. Nr 26, poz. 228, Nr 60, poz. 636, Nr 72, poz. 802, Nr 78, poz. 875 i Nr 110, poz. 1256, z 2000 r. Nr 9, poz. 118, Nr 95, poz. 1041, Nr 104, poz. 1104 i Nr 119, poz. 1249, z 2001 r. Nr 8, poz. 64, Nr 27, poz. 298, Nr 39, poz. 459, Nr 72, poz. 748, Nr 100, poz. 1080, Nr 110, poz. 1189, Nr 111, poz. 1194, Nr 130, poz. 1452 i Nr 154, poz. 1792, z 2002 r. Nr 45, poz. 253, Nr 41, poz. 365, Nr 74, poz. 676, Nr 155, poz. 1287, Nr 169, poz. 1387, Nr 199, poz. 1673, Nr 200, poz. 1679 i Nr 241, poz. 2074, z 2003 r. Nr 56, poz. 498, Nr 65, poz. 595, Nr 135, poz. 1268, Nr 149, poz. 1450, Nr 166, poz. 1609, Nr 170, poz. 1651, Nr 190, poz. 1864, Nr 210, poz. 2037, Nr 223, poz. 2217 i Nr 228, poz. 2255 oraz z 2004 r. Nr 19, poz. 177, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 121, poz. 1264, Nr 146, poz. 1546, Nr 173, poz. 1808, Nr 187, poz. 1925 i Nr 210, poz. 2135.
- ⁷⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2001 r. Nr 49, poz. 509, z 2002 r. Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 169, poz. 1387 oraz z 2003 r. Nr 130, poz. 1188 i Nr 170, poz. 1660 oraz z 2004 r. Nr 162, poz. 1692.

UZASADNIENIE

Celem projektowanej ustawy są kompleksowe zmiany w zakresie:

- 1) reformy i usprawnienia systemu egzekucji alimentów od zobowiązanych, również w przypadku gdy egzekucja prowadzona przez komornika jest bezskuteczna,
- 2) usprawnienia i urealnienia systemu egzekucji należności zlikwidowanego Funduszu Alimentacyjnego,
- 3) reformy świadczeń rodzinnych mającej na celu zniwelowanie zbytniego uprzywilejowania rodzin niepełnych w stosunku do rodzin wielodzietnych, jakie ma miejsce w obowiązujących rozwiązaniach.

STAN OBECNY

Fundusz Alimentacyjny nie spełnił zadań, do których został powołany. Utworzony 30 lat temu, w 1974 r., miał być instytucją kredytującą dla osób zobowiązanych do alimentacji, które okresowo nie mogły wywiązywać się ze swoich obowiązków alimentacyjnych. Od początku lat dziewięćdziesiątych świadczenia z funduszu stały się najbardziej dynamicznie rozwijającymi się świadczeniami socjalnymi. Od roku 1990 liczba świadczeniobiorców wzrosła ponad pięciokrotnie.

Jednocześnie spłata zadłużeń wobec funduszu była minimalna i w roku 2003 wyniosła ok. 11% wydatków. Fundusz stracił charakter instytucji kredytującej, zaś jego świadczenia nabrały charakteru czysto socjalnego. Dodatkowo sytuację komplikował fakt, że wysokość świadczeń zależała od wyroku sądu, który zasądzając alimenty brał pod uwagę potencjalne możliwości zarobkowe zobowiązanego oraz potrzeby osoby, na rzecz której zasądzono alimenty, nie zaś obiektywną sytuację materialną rodziny. Sąd stawał się w takim układzie instytucją polityki społecznej. Zadłużenie zobowiązanych wobec funduszu wyniosło na dzień jego likwidacji (1 maja 2004 r.) 7,7 mld zł.

I. OBOWIĄZUJĄCY STAN PRAWNY

I.1. Obowiązek alimentacyjny w Polsce

Obowiązek alimentacyjny wynika wprost z Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej kro)¹⁾. Ustawa ustala, że obowiązkiem alimentacyjnym jest obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny), który obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo (art. 128 kro). Zobowiązani do świadczeń alimentacyjnych są:

- małżonek względem drugiego małżonka, po rozwiązaniu lub unieważnieniu małżeństwa albo po orzeczeniu separacji,
- rodzice względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania,
- rodzeństwo względem siebie.

Poza powyższymi wypadkami uprawniony do świadczeń alimentacyjnych jest tylko ten, kto znajduje się w niedostatku (art. 133 kro).

Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego. Wykonanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, może polegać także, w całości lub w części, na osobistych staraniach o jego utrzymanie lub wychowanie (art. 135 kro).

Do świadczeń alimentacyjnych zobowiązany jest także ojciec niebędący mężem matki. Jest on zobowiązany przyczynić się w rozmiarze odpowiadającym okolicznościom do pokrycia wydatków związanych z ciążą i porodem oraz kosztów trzymiesięcznego utrzymania matki w okresie połogu. Z ważnych powodów matka może żądać udziału ojca w kosztach swego utrzymania przez czas dłuższy niż trzy miesiące. Ponadto, jeżeli wskutek ciąży lub porodu matka poniosła inne konieczne wydatki albo szczególne straty majątkowe, może ona żądać, ażeby ojciec pokrył odpowiednią część

¹⁾ ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 1964 r. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.).

tych wydatków lub strat. Powyższe roszczenia przysługują matce także w wypadku, gdy dziecko urodziło się nieżywe (art. 141 kro). Jeżeli ojcostwo mężczyzny nie będącego mężem matki zostało uwiarygodnione, matka może żądać, ażeby mężczyzna ten jeszcze przed urodzeniem się dziecka wyłożył odpowiednią sumę pieniężną na koszty utrzymania matki przez trzy miesiące w okresie połogu oraz na koszty utrzymania dziecka przez pierwsze trzy miesiące po urodzeniu. Termin i sposób zapłaty tej sumy określa sąd (art. 142 kro).

Dziecko może też żądać świadczeń alimentacyjnych od męża swojej matki, niebędącego jego ojcem, jeżeli odpowiada to zasadom współżycia społecznego. Takie samo uprawnienie przysługuje dziecku w stosunku do żony swego ojca, niebędącej jego matką (art. 144 kro).

Jak z powyższego wynika, obowiązek alimentacyjny może polegać na osobistym przyczynieniu się do wychowania i utrzymywania dziecka lub na świadczeniu pieniężnym.

I.2. Dochodzenie roszczeń alimentacyjnych w obecnym stanie prawnym

Jeżeli zobowiązany nie wywiązuje się ze swych obowiązków, drugi z rodziców w imieniu małoletniego dziecka lub opiekun dziecka, a także dziecko pełnoletnie we własnym imieniu, składają pozew z żądaniem zobowiązania do alimentów. Odbywa się to na zasadach określonych w Kodeksie postępowania cywilnego (dalej kpc)²⁾. Powództwo o roszczenie alimentacyjne wytoczyć można według miejsca zamieszkania osoby uprawnionej (art. 32 kpc). Treść pozwu musi być zgodna z wymogami art. 126 kpc. Wartość zobowiązania stanowi suma świadczeń za jeden rok, a jeżeli świadczenia trwają krócej niż rok – za cały czas ich trwania (art. 22 kpc). Pozew o alimenty zwolniony jest z kosztów sądowych na podstawie przepisu art. 111 § 1 pkt 2 kpc. W sprawach o roszczenia alimentacyjne organizacje społeczne, których zadanie nie polega na prowadzeniu działalności gospodarczej, mogą wytaczać powództwa na rzecz obywateli (art. 113 § 1 kpc).

W sprawach o roszczenia alimentacyjne sąd orzeka o roszczeniach, jakie wynikają z faktów przytoczonych przez powoda także wówczas, gdy roszczenie nie było objęte żądaniem, lub gdy było w nim zgłoszone w wymiarze mniejszym niż usprawiedliwiony wynikiem postępowania (art. 321 § 1 kpc). Sąd może więc zasądzić wyższe od żądanych w pozwie alimenty.

Zasądzając alimenty sąd z urzędu nada wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności – co do rat płatnych po dniu wniesienia powództwa, a co do rat płatnych przed wniesieniem powództwa za okres nie dłuższy niż za trzy miesiące (art. 333 § 1 kpc).

Tytułowi egzekucyjnemu zasądzającemu alimenty sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu. Tytuł wykonawczy doręcza się wówczas wierzycielowi z urzędu (art. 1082 kpc).

Wniosek o podjęcie czynności egzekucyjnych wierzyciel, kierując egzekucję do wynagrodzenia za pracę, może zgłosić wniosek o wszczęcie egzekucji również do komornika sądu właściwego według swego miejsca zamieszkania (art. 1081 § 1 kpc). Jeżeli dłużnik odbywa karę pozbawienia wolności, wierzyciel może złożyć tytuł wykonawczy bezpośrednio naczelnikowi zakładu karnego, który obowiązany jest wypłacać wierzycielowi należności za pracę dłużnika lub jego pieniądze znajdujące się w depozycie zakładu karnego (art. 1081 § 3 kpc). Egzekucja może też być wszczęta z urzędu na żądanie sądu pierwszej instancji, który sprawę rozpoznawał (art. 1085 kpc).

Do wysokości trzech piątych egzekucji na zaspokojenie alimentów podlegają:

- sumy i świadczenia w naturze wyasygnowane na pokrycie wydatków lub wyjazdów w sprawach służbowych,
- sumy przyznane przez Skarb Państwa lub jednostki gospodarki uspołecznionej na specjalne cele (np. stypendia, wsparcia itp.), chyba że wierzytelność egzekwowana powstała w związku z urzeczywistnieniem tych celów albo z tytułu obowiązku alimentacyjnego,

²⁾ ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.).

- prawa niezbywalne, chyba że możliwość ich zbycia wyłączono umową, a przedmiot świadczenia nadaje się do egzekucji albo wykonanie prawa może być powierzone komu innemu,
- wierzytelności przypadające dłużnikowi od państwowych jednostek organizacyjnych z tytułu dostaw, robót lub usług przed ukończeniem dostawy, roboty lub usługi w wysokości nieprzekraczającej 75% każdorazowej wypłaty, chyba że chodzi o wierzytelność pracowników dłużnika z tytułu pracy wykonywanej przy tychże dostawach, robotach lub usługach,
- świadczenia z ubezpieczeń osobowych oraz odszkodowania z ubezpieczeń majątkowych, w granicach określonych w drodze rozporządzenia przez Ministrów Finansów i Sprawiedliwości; nie dotyczy to egzekucji mającej na celu zaspokojenie roszczeń z tytułu alimentów (art. 1083 § 1 kpc).

Wierzytelności z rachunku bankowego stanowiące wkład oszczędnościowy podlegają egzekucji na zaspokojenie alimentów w pełnej wysokości (art. 1083 § 2 kpc).

Wynagrodzenie ze stosunku pracy podlega egzekucji do trzech piątych wynagrodzenia za pracę – po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych (art. 833 § 1 kpc). Nie podlegają zaś egzekucji inne świadczenia alimentacyjne oraz zasiłki i dodatki rodzinne, pielęgnacyjne, porodowe i dla sierot zupełnych (art. 833 § 3 kpc).

Jeżeli dłużnik zatrudniony jest u osoby bliskiej, osoba ta w razie zajęcia wynagrodzenia za pracę w poszukiwaniu świadczeń alimentacyjnych nie może zasłaniać się zarzutem, że wypłaciła dłużnikowi wynagrodzenie z góry, ani zarzutami, że dłużnik pracuje bez wynagrodzenia lub za wynagrodzeniem niższym od przeciętnego, albo że przysługuje jej wierzytelność do dłużnika nadająca się do potrącenia z jego roszczenia o wynagrodzenie (art. 1087 kpc).

Jeżeli prowadzona jest egzekucja z nieruchomości, z dochodów z niej zarządca pokrywa w trzeciej kolejności bieżąco przypadające w toku zarządu alimenty przyznane wykonalnym wyrokiem sądowym od dłużnika. Uprawnienie to nie

przysługuje członkom rodziny dłużnika pozostającym z nim we wspólnym gospodarstwie domowym w chwili wszczęcia egzekucji (art. 940 kpc).

Z kwoty uzyskanej z egzekucji zaspokaja się w drugiej kolejności po kosztach egzekucyjnych (art. 1025 § 1 kpc).

Postępowanie reguluje także ustawa o komornikach sądowych i egzekucji.³⁾ Na podstawie art. 39 § 1 ustawy, komornikowi należy się zwrot wydatków gotówkowych poniesionych w toku egzekucji. Wydatkami są:

- należności biegłych,
- koszty ogłoszeń w pismach, koszty transportu specjalistycznego, przejazdu poza miejscowość, która jest siedzibą komornika, przechowywania i ubezpieczenia zajętych ruchomości,
- należności osób powołanych, na podstawie odrębnych przepisów, do udziału w czynnościach,
- koszty działania komornika, o których mowa w art. 8 ust. 7, poza terenem rewiru komorniczego,
- koszty doręczenia środków pieniężnych przez pocztę lub przelewem bankowym.

Egzekucja z wynagrodzenia osoby pozbawionej wolności przeprowadzana jest zgodnie z art. 1081 § 3 kpc. Zgodnie z nim, jeżeli dłużnik odbywa karę pozbawienia wolności, wierzyciel może złożyć tytuł wykonawczy bezpośrednio naczelnikowi zakładu karnego, który obowiązany jest wypłacać wierzycielowi należności za pracę dłużnika lub jego pieniądze znajdujące się w depozycie zakładu karnego. Wpłata nie może być dokonywana, jeżeli wnioski złożyło kilku wierzycieli, a należności za pracę dłużnika lub jego pieniądze znajdujące się w depozycie zakładu karnego nie wystarczają na zaspokojenie wszystkich należności tych wierzycieli lub jeżeli są zajęte przez organ egzekucyjny.

³⁾ ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach s_dowych i egzekucji (Dz. U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882, z pó_n. zm.).

W razie nieskuteczności postępowania egzekucyjnego osoba uprawniona lub jej przedstawiciel może skorzystać z instytucji art. 132 kro. Zgodnie z nim obowiązek alimentacyjny zobowiązanego w dalszej kolejności powstaje dopiero wtedy, gdy nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności albo gdy osoba ta nie jest w stanie uczynić zadość swemu obowiązkowi lub gdy uzyskanie od niej na czas potrzebnych uprawnionemu środków utrzymania jest niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami. Jeśli więc nie wywiązuje się z obowiązków np. ojciec, można zobowiązać jego rodziców lub rodzeństwo. Nie jest konieczne udowodnienie, że zobowiązany nie ma możliwości zarobkowych. Wystarczy wykazać, że uchyła się od podjęcia działań, choć jego umiejętności wskazują, że mógłby podjąć pracę lub inne działania zmierzające do spełnienia obowiązku alimentacyjnego. Instytucja ta zmierza w kierunku wywarcia presji najbliższych na zobowiązanego.

I.3. Egzekucja należności przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Ustawa z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym⁴⁾ określała zasady na jakich egzekwowano od osób zobowiązanych kwoty wypłacone uprawnionym z funduszu alimentacyjnego.

Zgodnie z art. 44¹ st. 1 ustawy, w razie przyznania świadczeń z funduszu alimentacyjnego organ egzekucyjny przekazywał Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych kwoty ściągnięte od osoby zobowiązanej na podstawie tytułu egzekucyjnego ustalającego alimenty aż do pełnego pokrycia należności tego funduszu. Jeżeli w okresie wypłaty świadczeń alimentacyjnych należność funduszu nie zostanie zaspokojona, po zaprzestaniu wypłaty świadczeń organ egzekucyjny przekazywał Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych kwoty ściągnięte od osoby zobowiązanej, pozostałe po zaspokojeniu bieżących alimentów. Wniosek osoby uprawnionej o zawieszenie lub umorzenie postępowania egzekucyjnego wymagał zgody Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Do udziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu egzekucyjnym stosowały się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące egzekucji z udziałem Skarbu Państwa oraz

⁴⁾ Dz. U. z 1991 r. Nr 45, poz. 200, z późn. zm.

przedsiębiorców. Zakład Ubezpieczeń Społecznych mógł w szczególnie uzasadnionych wypadkach umorzyć należności funduszu alimentacyjnego od osób zobowiązanych do alimentów oraz od osób, które bezpodstawnie pobrały świadczenia z tego funduszu. Decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wydawały organy tego Zakładu właściwe ze względu na siedzibę organu prowadzącego egzekucję. W sprawach świadczeń z funduszu alimentacyjnego stosowało się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego ze zmianami wynikającymi z przepisów ustawy. Ministrowie Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Sprawiedliwości określili w drodze rozporządzenia szczegółowe zasady trybu postępowania oraz pokrywania należności za czynności organu egzekucyjnego w sprawach świadczeń z funduszu alimentacyjnego⁵⁾. Zgodnie z nim oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych niezwłocznie po wydaniu decyzji o przyznaniu świadczeń z funduszu alimentacyjnego zgłasza swój udział w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przeciwko osobie zobowiązanej do świadczeń alimentacyjnych na podstawie tytułu egzekucyjnego, załączając równocześnie decyzję o przyznaniu świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Po przystąpieniu oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do postępowania egzekucyjnego organ egzekucyjny był obowiązany:

- 1) zawiadomić oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o dokonanych czynnościach egzekucyjnych,
- 2) przy egzekucji z wynagrodzenia za pracę stosować w każdym wypadku przepis art. 881 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego,
- 3) przekazywać Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych sumy wyegzekwowane, przypadające na zaspokojenie należności alimentacyjnych, aż do pełnego pokrycia wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

Ustawa o świadczeniach rodzinnych postawiła Fundusz Alimentacyjny w stan likwidacji. Likwidatorem funduszu jest Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie spraw o świadczenia z funduszu, do których prawo powstało przed dniem

⁵⁾ rozporządzenie Ministrów Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1974 r.

wejścia w życie ustawy (art. 63 ust. 2). Egzekucję należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu prowadzi się w dalszym ciągu, aż do ich zaspokojenia. Organ egzekucyjny przekazuje likwidatorowi kwoty ściągnięte od osoby zobowiązanej do alimentacji, pozostałe po zaspokojeniu bieżących alimentów. Wniosek o umorzenie lub zawieszenie egzekucji wymaga zgody likwidatora (art. 67). Środki pozostałe po zlikwidowanym funduszu podlegają przekazaniu na dochody budżetu państwa (art. 69 ust. 1). Postępowania karne o przestępstwa określone w art. 209 § 1 Kodeksu karnego wszczęte z urzędu przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy toczą się dalej w tym samym trybie (art. 70).

PROPONOWANE ZMIANY (art. 1-8)

1. Ułatwienie prowadzenia egzekucji należności alimentacyjnych

Nowelizowane przepisy Kodeksu postępowania cywilnego mają na celu ułatwienie prowadzenia egzekucji należności alimentacyjnych.

W dotychczasowym stanie prawnym, wyjawienie majątku dłużnika następuje na wniosek wierzyciela, który wykaże, że dotychczasowe postępowanie egzekucyjne jest bezskuteczne i nie doprowadzi do ustalenia majątku, a tym samym do zaspokojenia należności alimentacyjnych. Ponadto, wierzyciel powinien wskazać sposób egzekucji, a zatem poinformować komornika o dochodach, majątku ruchomym i nieruchomym, rachunkach bankowych i wierzytelnościach dłużnika. Postępowanie komornika prowadzące do ustalenia majątku prowadzone jest przynajmniej raz do roku.

Takie rozwiązania często powodują nieskuteczność egzekucji należności alimentacyjnych. Wierzyciel, niezorientowany w dochodach dłużnika nie może wskazać jego majątku, komornik zaś postępuje tak jak podczas egzekucji należności z innych tytułów, czyli czuje się związany wyłącznie wnioskami wierzyciela.

Proponowane zmiany zakładają wprowadzenie takiego mechanizmu, w którym komornik nie czułby się związany wnioskami i informacjami wierzyciela i miałby większą swobodę przy ustalaniu majątku dłużnika i sposobu egzekucji.

Zgodnie z nowelizowanymi przepisami, komornik sam będzie mógł wystąpić do sądu z wnioskiem o wszczęcie postępowania o wyjawienie majątku dłużnika. Niewątpliwie może to przyspieszyć postępowanie i poprawić skuteczność egzekucji. Nie bez znaczenia jest fakt, że złożenie takiego wniosku często przekracza możliwości wierzyciela.

Wierzyciel nie będzie zobowiązany do wskazania sposobu egzekucji ani majątku dłużnika, z którego ma być prowadzona. Wniosek będzie dotyczył wszystkich dopuszczalnych sposobów egzekucji. Jedynym wyjątkiem będzie egzekucja z nieruchomości.

Dochodzenie w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika oraz jego miejsca zamieszkania, komornik zobowiązany będzie przeprowadzić przynajmniej raz na sześć miesięcy.

Rozwiązaniem sprzyjającym skuteczności egzekucji będzie też umożliwienie egzekucji z rachunku bankowego na zaspokojenie alimentów w pełnej wysokości.

W razie bezskuteczności egzekucji, komornik zobowiązany będzie do złożenia wniosku do Krajowego Rejestru Sądowego o wpis dłużnika do rejestru dłużników niewypłacalnych. Celem tego rozwiązania jest podkreślenie negatywnego zachowania społecznego dłużnika i zmotywowanie go do wywiązywania się ze swych obowiązków w celu uniknięcia negatywnych konsekwencji figurowania w rejestrze. W celu realizacji tego zamiaru proponuje się również zmiany w ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym.

2. Postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych w przypadku bezskuteczności egzekucji przez komornika

Mimo proponowanych zmian w postępowaniu egzekucyjnym wobec dłużników alimentacyjnych należy się liczyć z faktem, że postępowanie takie może okazać się bezskuteczne. W takiej sytuacji potrzebny jest mechanizm, który wesprze organ egzekucyjny w jego działaniach.

Niniejszy projekt przewiduje współpracę organu egzekucyjnego z organami samorządu terytorialnego (organem właściwym) w celu zwiększenia skuteczności egzekucji. Prowadzący postępowanie organ egzekucyjny zobowiązany jest, na wniosek wierzyciela, do poinformowania organu właściwego o stanie egzekucji i przyczynach jej bezskuteczności. W takiej sytuacji organ właściwy z mocy prawa interesuje się dłużnikiem alimentacyjnym. Należy założyć, że osoba niemogąca podołać swym zobowiązaniom alimentacyjnym wymaga wsparcia pomocy społecznej. Przeprowadzenie wywiadu środowiskowego ma na celu zdiagnozowanie sytuacji dłużnika alimentacyjnego, a także doprowadzenie do wykrycia przyczyn niewywiązywania się z zobowiązań i ustalenie możliwych kroków zaradczych.

W przypadku gdy dłużnik alimentacyjny nie może wywiązać się ze swych zobowiązań z powodu braku zatrudnienia, organ właściwy może wystąpić z wnioskiem do starosty o skierowanie dłużnika do prac organizowanych na zasadach robót publicznych określonych w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Skierowanie takie nastąpi w oparciu o informacje uzyskane podczas wywiadu środowiskowego, a dotyczące wykształcenia, umiejętności, wykonywanych zawodów i osobowych predyspozycji dłużnika alimentacyjnego. Wynagrodzenie uzyskiwane za wykonywanie takich prac przeznaczone będzie na realizację obowiązku alimentacyjnego.

W przypadku odmowy podjęcia prac lub uporczywego uchylania się od nich, organ właściwy może skierować zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa określonego w art. 209 § 1 Kodeksu karnego. Konsekwencją takiego działania dłużnika alimentacyjnego jest brak możliwości wywiązywania się z zobowiązania alimentacyjnego, co wyczerpuje znamiona czynu określonego we wskazanym przepisie Kodeksu karnego. Zgodnie z nim ten, kto uporczywie uchyla się od wykonania ciężącego na nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Powyższą sytuację należy traktować jako skrajną. Jeśli jednak miałyby miejsce, to zachodzi potrzeba działania na rzecz osoby uprawnionej do świadczenia alimentacyjnego. Jeśli więc postępowanie egzekucyjne nie odniosło skutku oraz działania organu właściwego nie przyniosły rezultatu, wtedy organ właściwy może wystąpić do sądu o zobowiązanie dalszych członków rodziny dłużnika do świadczenia alimentacyjnego, zgodnie z art. 132 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

3. Kwestia należności pozostałych po likwidacji Funduszu Alimentacyjnego

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, z dniem 1 maja 2004 r. Fundusz Alimentacyjny przeszedł w stan likwidacji, zaś aktywa i pasywa funduszu stały się aktywami i pasywami Skarbu Państwa. Likwidatorem funduszu w zakresie spraw o świadczenia z funduszu, do których prawo powstało przed dniem 1 maja 2004 r., został Prezes ZUS.

Prezes ZUS jako likwidator prowadzi bieżące sprawy, ściągą wierzytelności i wykonuje zobowiązania likwidowanego funduszu oraz reprezentuje w tych sprawach Skarb Państwa.

Prezes ZUS może w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanej z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, lub osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu, umorzyć, rozłożyć na raty lub odroczyć termin płatności należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu.

Po zakończeniu likwidacji likwidator sporządza sprawozdanie końcowe z zakończenia likwidacji, podlegające zatwierdzeniu przez ministra właściwego do spraw finansów publicznych, zaś środki pozostałe po zlikwidowanym funduszu podlegają przekazaniu na dochody budżetu państwa.

Fundusz Alimentacyjny rozpoczął rok 2003 z kwotą 5,8 mld zł należności, zaś zakończył z kwotą 7,1 mld zł. Zgodnie z planem finansowym Funduszu Alimentacyjnego na rok 2004 przewidziano wzrost należności wobec funduszu z 7,1

mld zł do kwoty 8,7 mld zł. Na koniec kwietnia 2004 r., czyli w chwili likwidacji funduszu, należności wynosiły 7,7 mld zł.

Nie ulega wątpliwości, że obecny stan prawny nie spowoduje zmniejszenia należności wobec funduszu, niemniej jednak co roku odzyskiwana była od dłużników pewna kwota, której wysokość wyniosła w 2003 r. 180 mln zł. W projekcie ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw zaproponowano, aby należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń podlegały przekazaniu na dochody budżetu państwa, jednak z przeznaczeniem na realizację pomocy materialnej, o której mowa w art. 6 projektu ustawy.

Zakłada się, że rozwiązanie to spowoduje zainteresowanie realną ściągalsnością należności ze zlikwidowanego Funduszu Alimentacyjnego.

4. Reforma świadczeń rodzinnych

Celem zmian w ustawie o świadczeniach rodzinnych jest zniwelowanie zbytniego uprzywilejowania rodzin niepełnych w stosunku do rodzin wielodzietnych, jakie ma miejsce w obowiązujących rozwiązaniach ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 228, poz. 2255 oraz z 2004 r. Nr 35, poz. 305, Nr 64, poz. 593 i Nr 99, poz. 1001). Kwestia ta stała się m.in. przedmiotem odpowiedniego zaskarżenia przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

Projektowana ustawa wprowadza do katalogu dodatków do zasiłku rodzinnego zawartych w ustawie o świadczeniach rodzinnych nowy dodatek – z tytułu wychowywania dzieci w rodzinie wielodzietnej. Dodatek ten, w wysokości 50 zł, będzie przysługiwał od września 2005 r. na czwarte i każde następne dziecko wychowywane w rodzinie wielodzietnej, zarówno pełnej, jak i niepełnej, a od września 2006 r. już począwszy od trzeciego dziecka.

Równoległe do tych zmian proponowane jest odpowiednie ograniczenie wysokości dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka od stycznia 2005 r. (z

zachowaniem praw nabytych do sierpnia 2005 r.) do kwoty przysługującej na troje dzieci oraz od września 2006 r. do kwoty przysługującej na dwoje dzieci.

Ponadto w ustawie przewiduje się zmiany mające na celu doprecyzowanie przepisów ustawy o świadczeniach rodzinnych. Potrzeba tych zmian to efekt stosowania przepisów ustawy w praktyce.

Wyjaśnienie zmian zawartych w kolejnych artykułach i punktach projektu:

Art. 9 – zmiana ustawy o systemie ubezpieczeń

Przepis wprowadza wyłączenie obowiązku opłacania składki na ubezpieczenie społeczne osobom pobierającym świadczenie pielęgnacyjne podlegającym obowiązkowi ubezpieczenia z innego tytułu.

Art. 10 – zmiany ustawy o świadczeniach rodzinnych

- 1) zmiana polega na uzależnieniu prawa do świadczeń rodzinnych obywateli polskich i cudzoziemców – obywateli państw Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego od warunku przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2)
 - a) zmiana polega na dodaniu do katalogu dochodów, na podstawie których ustala się prawo do świadczeń rodzinnych, wszystkich dochodów członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (w obecnym stanie prawnym uwzględnia się tylko wynagrodzenia członków spółdzielni), dodaje się również dochody uzyskiwane przez członków rodziny za granicą, a także dodaje się wszystkie funkcjonujące stypendia socjalne, naukowe i za wyniki w nauce (w obecnym stanie prawnym uwzględnia się tylko stypendia określone w przepisach o systemie oświaty, o szkolnictwie wyższym oraz w przepisach o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki) oraz środki finansowe otrzymywane przez uczestnika warsztatów terapii zajęciowej,
 - b) zmiana (pkt 3 i 4) jest wynikiem dodania ust. 11 w art. 5 oraz rozszerza się definicję dziecka o dziecko rodzica pozostającego w nieformalnym związku,

- c) rozszerza się definicję renty o renty określone w przepisach o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej,
 - d) zmiana definicji osoby uczącej się,
 - e) z definicji rodziny wykreśla się opiekuna prawnego,
 - f) dodaje się definicję rodziny wielodzietnej, w związku z wprowadzeniem dodatku dla rodzin wielodzietnych,
 - g) określenie pojęć: zatrudnienie i inna praca zarobkowa,
 - h) dodanie definicji utraty dochodu spowodowane jest koniecznością ujednolicenia stosowania prawa,
- 3)
- a) dodanie ustępu pozwoli na weryfikację prawa do świadczeń rodzinnych w przypadku uzyskania nowego dochodu,
 - b) dodanie ust. 8a-8c w art. 5 ma na celu doprecyzowanie sposobu ustalania dochodu z gospodarstwa rolnego w sytuacji oddania gospodarstwa w dzierżawę,
 - c) zmiana określająca sposób ustalenia dochodu w przypadku prawa do zasiłku rodzinnego na dziecko znajdujące się pod opieką prawną,
- 4) uzależnienie prawa do zasiłku rodzinnego dla osób samotnie wychowujących dziecko od konieczności zasądzenia alimentów,
- 5) wprowadzenie do katalogu dodatków do zasiłku rodzinnego nowego dodatku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,
- 6) odstąpienie od obowiązku zarejestrowania się w urzędzie pracy jako osoba poszukująca pracy przed uzyskaniem uprawnień do dodatku oraz wydłużenie okresu do składania wniosku o dodatek z powodu odległych terminów wydawania decyzji przez urzędy pracy,
- 7) zmiany dotyczą ograniczeń w dodatkach dla osób samotnie wychowujących dzieci, co szczegółowo omówione zostało wyżej. Ponadto proponuje się skreślenie przepisu mówiącego o dzieleniu dodatku na 1/30 części, zależnie od dnia nabycia/wygaśnięcia

uprawnienia oraz doprecyzowanie przepisu dotyczącego zbiegu prawa do dodatku z dodatkiem, o którym mowa w art. 11 ustawy,

- 8) zmiana dotyczy wprowadzenia dodatku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,
- 9) zmiana ma na celu uwzględnienie w prawie do dodatku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego także tych sytuacji, gdy rok szkolny rozpoczyna się w innym niż wrzesień miesiącu,
- 10) przepis został uzupełniony o warunek faktycznego ponoszenia wydatków na dojazd do szkoły,
- 11)
 - a) skreślenie w art. 17 ust. 1 wyrazów „opiekunowi prawnemu dziecka” wynika z faktu, że zarówno świadczenie pielęgnacyjne, jak i dawny zasiłek stały z pomocy społecznej, który zastąpiony został przez świadczenie pielęgnacyjne, kierowane było i jest do rodziców w związku z opieką nad dzieckiem własnym lub przysposobionym, niezależnie od wieku tego dziecka. Dopuszczenie opiekuna prawnego niebędącego rodzicem może spowodować znaczne rozszerzenie kręgu osób uprawnionych do tego świadczenia na osoby obce niepracujące. Do takiego rozszerzenia nie jest dostosowany aparat pojęciowy ustawy (art. 3 pkt 1 i 16). Nie ma możliwości przy tak skonstruowanym brzmieniu tych przepisów ustalenia składu i dochodu rodziny, ponieważ wchodzi tu w grę dwie rodziny: rodzina osoby wymagającej opieki i rodzina obca – opiekuna prawnego (w przypadku nowelizacji ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych konieczna będzie zmiana treści wskazań występujących przy orzeczeniu niepełnosprawności),
 - b) wprowadza się ograniczenie uprawnień do korzystania ze świadczenia pielęgnacyjnego, w przypadku gdy:
 - osoba wymagająca opieki pozostaje w związku małżeńskim, ponieważ w takiej sytuacji tworzy się nowa rodzina i obowiązek wsparcia i pomocy przejmuje małżonek; ponadto będą miały miejsce trudności opisane przy zmianie 12,

- została umieszczona w rodzinie zastępczej; w związku z opieką nad dzieckiem niepełnosprawnym rodzina zastępcza otrzymuje już odpowiednio wyższe świadczenia także płacone z budżetu państwa,
 - następuje zbieg prawa do pobierania świadczenia pielęgnacyjnego przez jednego rodzica z prawem drugiego rodzica do dodatku z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, na to samo dziecko;
- 12) dodanie nowego wzoru oświadczenia z uwagi na konieczność weryfikacji prawa do świadczeń w trakcie okresu zasiłkowego,
 - 13) zmiana polega na przyznaniu prawa do zasiłku rodzinnego za wrzesień niepełnosprawnej osobie uczącej się, w przypadku gdy w danym roku kalendarzowym ukończyła naukę w szkole i rozpoczęła naukę w szkole wyższej,
 - 14) przepis umożliwiający zawieszenie prawa do świadczeń rodzinnych w przypadku przekroczenia kryterium dochodowego lub niewywiązania się z obowiązku dostarczenia oświadczenia o dochodach,
 - 15) przesunięcie terminu wypłaty świadczeń. Propozycja wynika z doświadczeń związanych z realizacją świadczeń rodzinnych. Konieczny jest dłuższy okres na wydanie decyzji, uprawomocnienie się jej i dokonanie wypłaty. Zmiana jest realizacją postulatów gmin realizujących świadczenia rodzinne oraz Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego,
 - 16) dodanie przepisu umożliwiającego gminie zmianę decyzji w przypadku zmiany w sytuacji rodziny,
 - 17) w ustawie o świadczeniach rodzinnych został ustalony wskaźnik udziału kosztów obsługi w wydatkach na świadczenia rodzinne tylko na 2004 r. Tym samym konieczne jest jego ustalenie na lata następne,
 - 18) konsekwencja zmiany 26,
 - 19) zmiana opisana na wstępie,
 - 20) zmiana polegająca na wcześniejszym powierzeniu wyłącznie gminie wypłaty dodatku z tytułu podjęcia nauki w szkole poza miejscem zamieszkania oraz dodanie przepisu

przewidującego pobieranie świadczeń rodzinnych przez daną rodzinę w jednym miejscu,

- 21) przepis wprowadza się w związku z uchwaloną w dniu 12 marca 2004 r. ustawą o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593), w której przepis przejściowy zawarty w art. 150 nie umożliwia przyznania rodzinom, którym urodziło się dziecko w kwietniu 2004 r., a zwłaszcza pod koniec kwietnia, jednorazowego zasiłku macierzyńskiego przysługującego na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 1998 r. Nr 64, poz. 14, z późn. zm.), ponieważ przepis każe stosować przepisy nowej ustawy o pomocy społecznej, która takich zasiłków nie przewiduje. Dlatego też jedyną możliwością jest wypłacenie tym rodzinom dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka, oczywiście jeżeli spełniają warunki określone w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 28, poz. 2255 z późn. zm.),
- 22) zmiana redakcyjna – przepis zmieniony redakcyjnie, przeniesiony został do art. 11 ustawy,
- 23) umożliwienie potrącania nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych oraz zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych z bieżąco płaconych świadczeń rodzinnych,
- 24) zmiana opisana na wstępie,
- 25) przesunięcie terminu zmiany metody określania kwoty zasiłku rodzinnego ze względu na liczbę dzieci w rodzinie na metodę określania kwoty ze względu na wiek dziecka z dnia 1 września 2005 r. na dzień 1 września 2006 r.

Art. 11 – przepis przejściowy, dotychczas zawarty w art. 59 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych; obecna treść nastęrcza trudności interpretacyjne.

Art. 12 – przepis przejściowy; wskazuje w okresie przejściowym do 2006 r. podmiot zobowiązany do realizacji świadczeń rodzinnych osobom ubiegającym się o podatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej.

Art. 13 – przepis przejściowy; ma na celu umożliwienie elastycznego przenoszenia planowanych wydatków na świadczenia rodzinne także w roku 2005 i 2006, co jest konieczne ze względu na wprowadzenie nowego dodatku dla rodzin wielodzietnych oraz wdrażanie kolejnych etapów przejmowania przez gminy realizacji świadczeń rodzinnych (ostatni etap we wrześniu 2006 r.).

Podmioty, na które oddziałuje projektowana ustawa

W zakresie egzekucji alimentów

Projektowana ustawa dotyczy 508 tys. osób zobowiązanych do alimentacji, które nie uregulowały swoich zobowiązań wobec Funduszu Alimentacyjnego. Zwiększenie egzekucji alimentów zwiększy szansę otrzymania zasądzonych środków utrzymania przez osoby będące do dnia 30 kwietnia 2004 r. świadczeniobiorcami Funduszu Alimentacyjnego (ok. 550 tys. osób).

Zmiany oddziaływać będą również na samorządy gminne, które otrzymają dodatkowe środki na pomoc materialną dla osób będących w trudnej sytuacji materialnej w związku z niemożnością wyegzekwowania należnych im alimentów, wraz z uprawnieniem do ich egzekucji.

W zakresie świadczeń rodzinnych

Projektowana ustawa dotyczy świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych, w tym przede wszystkim rodzin niepełnych i wielodzietnych spełniających kryterium dochodowe 504 zł lub 583 zł (gdy w rodzinie wychowuje się niepełnosprawne dziecko). Wprowadzenie proponowanych zmian ograniczy łączną wysokość dodatków z tytułu samotnego wychowywania dziecka, jakie może otrzymać jedna rodzina niepełna, jednocześnie jednak zwiększy pomoc dla rodzin wielodzietnych poprzez wprowadzenie nowego dodatku – z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, do którego uprawnione będą dzieci z rodzin pełnych i niepełnych. Skutki tej regulacji odczują rodziny wielodzietne: negatywnie rodziny niepełne wielodzietne, pozytywnie natomiast rodziny pełne wielodzietne.

Ze względu na koszt tego rozwiązania, który obciąży budżet państwa, proponuje się jego stopniowe wdrażanie. Pierwszy etap zmian będzie miał miejsce już 1 stycznia 2005 r., drugi – 1 września 2005 r., trzeci – 1 września 2006 r. Kwota dodatku dla rodzin niepełnych określona została na poziomie 170 (250) zł na dziecko, nie więcej niż 340 (500)

zł na rodzinę. Kwota dodatku dla rodzin wielodzietnych określona została na poziomie 50 zł na każde trzecie i następne dziecko.

Proponowane zmiany do ustawy o świadczeniach rodzinnych oddziaływać będą także na podmioty je realizujące, którymi w przypadku dodatków kierowanych do rodzin wielodzietnych będą samorządy gmin (art. 4). Krąg osób uprawnionych do świadczeń nie zwiększy się, nastąpią natomiast zmiany w liczbie i wysokości przyznawanych świadczeń.

Proponuje się szczegółowe uregulowanie kwestii udziału kosztów obsługi w dotacji na świadczenia rodzinne. W dotychczasowych przepisach kwestia ta była uregulowana tylko w odniesieniu do 2004 r., gdzie wskaźnik udziału kosztów obsługi wynosił 2%. Doświadczenia z realizacji ustawy w 2004 r., w tym liczne opinie w tej sprawie samorządów terytorialnych i ich związków, wskazują na istotne niedoinwestowanie wydatków budżetowych na koszty obsługi w gminach. Stąd w projekcie proponuje się, aby wskaźnik udziału wydatków na koszty obsługi w dotacji budżetowej wynosił 3%.

Propozycja ta oparta została na wyliczeniach przeprowadzonych na podstawie danych ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z realizacji świadczeń rodzinnych w okresie maja i czerwca 2004 r. Wynika z nich, że wysokość wskaźnika udziału kosztów obsługi w wydatkach na świadczenia rodzinne wyniosła przeciętnie w całym kraju 3,15%. Wskaźnik ten uwzględnia w części zwiększone wydatki wynikające z pierwszego okresu wdrażania ustawy.

Szczegółową analizę danych ze sprawozdań przeprowadzono na przykładzie wszystkich gmin z dwóch województw: warmińsko-mazurskiego i kujawsko-pomorskiego (ogółem 260 gmin). Wskaźnik udziału kosztów obsługi w wydatkach na świadczenia rodzinne w tych gminach ze względu na liczbę mieszkańców był bardzo zróżnicowany i kształtował się w przypadku gmin województwa kujawsko-pomorskiego od 1,26% do 5,05%, średnio 3,08%, a w przypadku gmin województwa warmińsko-mazurskiego od 0,97% do 3,16%, średnio 2,89%. Nie stwierdzono istotnej zależności między wysokością wskaźnika a liczbą mieszkańców gminy. Szczegółowe dane na ten temat zawiera poniższe zestawienie:

Gminy ze względu na liczbę mieszkańców	Wysokość wskaźnika w województwie (wg sprawozdań)	
	kujawsko-pomorskim	warmińsko-mazurskim
ogółem	3,08%	2,89%
– do 5 tys.	3,58%	3,06%
– od 5 do 20 tys.	3,15%	3,16%
– od 20 do 50 tys.	2,62%	2,78%
– od 50 do 100 tys.	5,05%	0,97%
– od 100 do 150 tys.	1,26%	1,63%
– powyżej 150 tys.	3,03%	2,06%

Wpływ regulacji na:

A. Sektor finansów publicznych

W zakresie reformy systemu egzekucji alimentów

Szacuje się, że do gmin zostanie przekazana kwota 7,7 mld zł należności (przeciętnie 15,2 tys. zł na jednego zobowiązanego). W obecnym stanie prawnym Fundusz wyegzekwował kwotę 181,5 mln zł, co stanowiło 11,4% kwoty wypłaconych świadczeń. Szacuje się, że wskaźnik ten w wyniku nowych rozwiązań prawnych może wzrosnąć do 20%, tj. kwoty ok. 318 mln zł, które gminy będą mogły przeznaczyć na wydatki z zakresu pomocy społecznej, a w szczególności dla osób samotnie wychowujących dzieci.

W zakresie reformy świadczeń rodzinnych

Szacuje się, że wprowadzenie zawartych w projekcie ustawy zmian w odniesieniu do świadczeń rodzinnych spowoduje następujące skutki finansowe dla budżetu państwa:

W 2004 r. – wzrost wydatków o ok. 3,7 mln zł na skutek wprowadzenia rozwiązania przejściowego w odniesieniu do prawa do dodatku z tytułu urodzenia dziecka, na dzieci urodzone w kwietniu 2004 r. (szacowana liczba uprawnionych – ok. 7,4 tys. dzieci, na które nie zostało wypłacone odpowiednie świadczenie przez pomoc społeczną i KRUS).

W 2005 r. – ogółem zmniejszenie wydatków o ok. 332 mln zł

Złoży się na to:

- a) zmniejszenie wydatków na zasiłki rodzinne na skutek przesunięcia o 1 rok wprowadzenia różnicowania wysokości zasiłku rodzinnego w zależności od wieku dziecka (z 1 września 2005 r. na 1 września 2006 r.) – o ok. 423 mln zł (szacuje się, że przeciętna wysokość zasiłku wypłaconego w okresie IX-XII będzie więc niższa o ok. 17 zł, co przy liczbie wypłacanych zasiłków w okresie V-VI br. wynoszącej ponad 6,2 mln zasiłków miesięcznie oznacza zmniejszenie wydatków o ok. 423 mln zł w skali 4 miesięcy 2005 r.),
- b) zwiększenie wydatków w kwocie 34,3 mln zł w związku ze:
 - zwiększeniem wydatków poprzez wprowadzenie od dnia 1 września 2005 r. nowego dodatku do zasiłku rodzinnego dla rodzin wielodzietnych (na czwarte i dalsze dziecko) – ogółem o 84,1 mln zł. Szacuje się, że dodatek ten otrzymywać będzie ok. 420 tys. dzieci,
 - zmniejszeniem od dnia 1 września 2005 r. wydatków na dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka, poprzez zmniejszenie łącznej jego kwoty wypłacanej jednej rodzinie – o ok. 49,8 mln zł. Szacuje się, że proponowane zmiany spowodują zmniejszenie przeciętnej miesięcznej liczby świadczeniobiorców tego dodatku o ok. 71,2 tys. osób.

Dodatkowe zmniejszenie wydatków na świadczenia rodzinne przyniesie wprowadzenie od dnia 1 stycznia 2005 r. ograniczenia łącznej kwoty dodatku dla osób samotnie wychowujących czworo i więcej dzieci. Ze względu na fakt, że zmiana

ta dotyczyć będzie wyłącznie osób, które złożą wnioski w okresie I-VIII 2005 r., trudno jest ustalić skalę tego zmniejszenia,

- c) zwiększenie wydatków o ok. 57 mln zł na podwyższenie wskaźnika udziału kosztów obsługi w dotacji budżetowej na świadczenia rodzinne i składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z 2% (jak było uregulowane wyłącznie w \square dniesieniu do 2004 r.) do 3% (co proponuje się jako rozwiązanie na lata 2005 i dalsze). Przy wskaźniku 3%, wydatki budżetu państwa na koszty obsługi świadczeń rodzinnych w gminach wyniosą ogółem we wszystkich gminach ok. 170 mln zł.

W 2006 r. wprowadzenie proponowanych rozwiązań oznaczać będzie wzrost wydatków budżetu państwa na świadczenia rodzinne o ok. 283,3 mln zł.

Wzrost ten będzie spowodowany:

- wzrostem wydatków na sfinansowanie dodatku do zasiłku rodzinnego dla rodzin wielodzietnych, który od dnia 1 września 2006 r. przysługiwać będzie również na trzecie i dalsze dziecko – ogółem o ok. 432,7 mln zł; z tego na sfinansowanie dodatku dla dzieci czwartych i kolejnych w 2006 r. – ok. 252,5 mln zł, na wprowadzenie od września dodatku również dla dzieci trzecich – ok. 180,2 mln zł. Szacuje się, że od dnia 1 września 2006 r. dodatek ten otrzymywać będzie ok. \square .322 tys. dzieci,
- zmniejszeniem wydatków na dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka, na skutek ograniczenia kwoty dodatku dla jednej rodziny – o ok. 149,4 mln zł.

Szacunki oparte zostały na danych dotyczących liczby rodzin wychowujących troje oraz czworo i więcej dzieci, pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. oraz na danych pochodzących ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z realizacji świadczeń rodzinnych w okresie maj – czerwiec 2004 r.

B. Rynek pracy, konkurencyjność wewnętrzną i zewnętrzną gospodarki i rozwój regionalny

Projektowana ustawa nie wywiera wpływu na rynek pracy, konkurencyjność wewnętrzną i zewnętrzną gospodarki oraz sytuację i rozwój regionalny.

Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Projekt ustawy nie reguluje problematyki będącej przedmiotem uregulowania przepisami Unii Europejskiej.

Konsultacje międzyresortowe oraz z partnerami społecznymi

Projekt poddany został konsultacjom społecznym i uzgodnieniom międzyresortowym. Opinie o projekcie w części dotyczącej nowelizacji ustawy o świadczeniach rodzinnych przekazały: Krajowy Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych, Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”.

Projekt ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw został przekazany Prezesowi Sądu Najwyższego, Krajowej Radzie Sądownictwa oraz Krajowej Radzie Komorniczej.

W dniu 13 października 2004 r. był przedmiotem obrad Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Komisja nie zgodziła się z propozycją zawartą w projekcie, aby koszty obsługi stanowiły 3% wydatków ponoszonych na świadczenia i zaproponowała podwyższenie tego wskaźnika do 4% uzasadniając, że taka wysokość jest bliższa rzeczywistym wydatkom.

URZĄD
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
SEKRETARZ
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
SEKRETARZ STANU
Jarosław Pietras

Sekr.Min.JP-*1415*/04/DPE/sw

Warszawa, dnia *18/10* 2004 r.

Pan
Aleksander Proksa
Sekretarz Rady Ministrów

Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej projektu ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, wyrażona na podstawie art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Komitecie Integracji Europejskiej (Dz. U. nr 106, poz. 494) przez Sekretarza Komitetu Integracji Europejskiej, Ministra Jarosława Pietrasa, działającego z upoważnienia Przewodniczącego Komitetu Integracji Europejskiej.

Szanowny Panie Ministrze,

W związku z przedstawionym projektem (pismo nr RM-10-174-04), pozwalam sobie wyrazić następującą opinię:

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Z up. Sekretarza Komitetu
Z poważaniem
Integracji Europejskiej
PODSEKRETARZ STANU
T. Nowakowski
Tomasz Nowakowski

Do uprzejmej wiadomości:

Pan Krzysztof Pater
Minister Polityki Społecznej

GABINET
SEKRETARZA RADY MINISTRÓW

2004-10-18